

MI A VIDEOKAZETTA?

ÚJ PERSPEKTÍVÁK A FILM FEJLŐDÉSÉBEN

A Poretta Terme-i tanácskozáskoról írt beszámoló alapján tudjuk, hogy a napirend egyik pontja a videokazetta szerepének, jelentőségének vizsgálata volt. Mielőtt rátérnénk a kérdés lényegére, bevezetőül érdemes néhány szót fordítani arra, miért éppen a Szabad Film V. Nemzetközi Fesztiválján vetődött fel ilyen súllyal ez a probléma? Ez nem véletlen műve, hanem egyenes következménye a Poretta Terme-i fesztivál eredeti célkitűzésének, nyiltan hirdetett „antifesztivál” jellegének. Ez mindenkor nem csak a hagyományos fesztiválok szenvedélyes ostromzásában, kipellengézésében jutott kifejezésre. A kritikát pozitív cselekvés és nyugtalan útkeresés egészítette ki. Megnyilvánult az egyrészt a kiszorított, kisemmizett, anyagi eszközeikben és forgalmazási lehetőségeikben korlátozott, valamint politikailag nem kívánatos filmek vetítésében és népszerűsítésében. Másrészt kifejezésre jutott ez a szándék annak kutatásában is, hogy a megtagadott hagyományos produkció, a rohamosan kommercializálódó nyugati filmgyártás helyett miképpen lehetne valami más művészilag igényes és egyben életképes filmet létrehozni.

Ilyen előzmények után már érthető, hogyan lett a Szabad Film szemléjén az egyik központi téma a nem esztétikai, sőt látszólag nem is priméren kultúrpolitikai probléma, hanem „csak” technológiai kérdés: a videokazetta. A kérdést az életrealitása tűzte napirendre, amint azt bevezető referátumában Ivano Cipriani is hangsúlyozta: „A videokazettával — mondotta — mint realitással kell szembenézni. Igaz, ma még inkább csak potenciális tényező, de megvalósulásának és fejlődésének perspektívái felől nem lehetnek kétségeink. Különösen akkor nem, ha figyelembe vesszük, mily rohamos ütemű a fejlődés az elektronika és a rokon tudományok területén.”

A fenti megállapítás realitását té-

nyek támasztják alá. A Kodak Művektől a Philips-en, a japán Sony és a Matsuhita konszerneken át, a BBC-ig, a Columbia Broadcasting Systemig, Metro Goldwyn Mayerig és General Electricig nincs a nyugati világnak olyan jelentősebb tv- és rádióhálózata, filmgyára, híradástechnikai kutatóintézete, vagy híradástechnikai eszközöket gyártó üzeme, amely ne költene milliókat a videokazetta kutatási és tesztelési programjára. A kép teljességéhez tartozik azonban, hogy a nagyszabású programba bekapcsolódtak a kultúra és a tudomány más ágazatai is. Így például Olaszországban a legnagyobb könyvkiadó vállalat, a Mondadori és mellette a Rizzoli is, az Egyesült Államokban a New York Times — Time—Life lapkonzern; az Olivetti computer részlege és így tovább. A probléma tehát az érdeklődés gyújtópontjába került minden olyan vállalkozásnál, amely a tömegtájékoztatásban, a tömegek tudatának alakításában érdekelt.

Nézzük meg ezek után, miről van szó, milyen technikai újítás okoz ekkora világméretű mozgolódást?

Olyan szerkezet tömegméretű előállításáról, amely a televízióra szerelve lehetővé teszi, hogy otthonunkban kedvünk szerint vetítsünk filmeket. (Hadd jegyezzük meg itt zárójelben, hogy a szabadság alapjául szolgáló eredeti találmány egy amerikai élt magyar származású mérnök, Péter Goldmark műve.) Miként a magnószalagot a magnetofonra, úgy fűzhetjük be e szerkezet révén a filmeket a tv-készülékekbe. A film tehát a kollektív szórakozás, illetve később a tévé jóvoltából a kollektív műsor-sugárzás kereteiből kilépve, olyan individuális időtöltéssé lesz, mint a könyv, az olvasás. Kedvünk szerint vesszük meg vagy esetenként béreljük azt a filmet, amely érdekelt. Akkor vetítjük, amikor számunkra legalkalmasabb az idő. Egyes jeleneteit megismételhetjük, „visszalapozhatunk” benne, abbahagyhatjuk, újra

kezdhetjük. Úgy kezeljük, mint a könyvet, hanglemezt, vagy magnószalagot.

Nyilvánvalóan nem a szó szűkebb értelmében vett felfedezéssel állunk szemben. Sokkal inkább az audiovizuális technikai fejlődés eredményeinek újfajta alkalmazásával, lehetőségeinek kiszélesítésével, új konzum cikk, a mindenki rendelkezésre álló házi hangos filmvetítés perspektívájával. S bár egyelőre a téma még a kutatás, kísérletezés stádiumában van, könnyen érzékelhető, hogy a videokazetta megvalósulása esetén nagy jelentőségű, bizonyos értelemben forradalmi újítást jelent. Ennek illusztrálására hadd említsünk néhány konkrét példát. A British Lion International ajánlatot tett hatalmas szálloda konserneknek, hogy — miként régebben minden szoba fiókjában a vendég megtalálhatta a Bibliát —, úgy álljon most asztalán a televíziós készülék és a megfelelő filmek listája, amelyeket telefon kérésére a személyzet ingyen rendelkezésre bocsájt. A prospektus néhány címet is felsorol a jövőbeni választékból: *At a Szaharán, Amit csak ketten játszhatnak, A francia szerető, Veszélyes fordulat, Miben hiszünk*, stb. A japán Sony gyár már azzal biztatja klienseit, hogy a jövőben a hangosfilmeket a tranzistoros zsebrádióhoz hasonló nagyságú mini-vizoron élvezhetik, amelyet magukkal vihetnek gépkocsijukon, a strandra, vagy akár a fürdőkádba. Az amerikai Network Cinema Corporation, amelynek egyik főrežisvényese Jerry Lewis, az ismert komikus, háztömbök lakóinak, családi közösségeknél, baráti köröknek minimozik létesítését javasolja, amelyekben kedvükre vetíthetik a cég által gyártott filmeket.

Mindez félelmetesen és nyomasztóan hangzik, hiszen nyilvánvaló, hogy a videokazetták bevezetésével a tömegek manipulációja az eddiginél is szélesebb körben és rafináltabban érvényesülhet. A néző most már nem a rákényszerített programot élvezzi, hanem saját belátása szerint „szabadon” választhat — a western, a szexy, az olcsó romantika vagy ha úgy tetszik a valóság propaganda között. Ez azonban az éremnek csupán egyik oldala. Ugyancsak cáfolhatatlan tények

bizonyítják, hogy a videokazetták nagy pozitív lehetőségeket is rejtenek magukban. A legkézenfekvőbb ez a felismerés az oktatás területén. Az UNESCO-nak egy 1969-es vizsgálata például megállapította, hogy a világon több, mint százezer intézmény (könyvtár, múzeum, iskola) igényel gyakorlati megoldást oktatási programjának audio-vizuális eszközökkel való végrehajtására. A Poretta Terme-i értekezleten az igények és a lehetőségek közötti résről tanúskodott az alábbi kimutatás: az olasz iskolákban 53 118 épületben és 275 459 teremben összesen 11 000 tévé készülék áll rendelkezésre 6 millió diáknak.

Az oktatás területén kívül azonban a videokazetta óriási pozitív lehetőségeket nyit meg a kultúra, az emberi öntudat formálásának minden vonatkozásában. Gianni Toti, az olasz kommunista publicista helyesen mutatott rá a konferencián, hogy a videokazettával az osztályharcnak új frontja nyílhat. A trösztöket az új árucikk bevezetésekor az a szándék vezeti, hogy új tömegtermék gyártásával és értékesítésével új profit forrásokat tárjanak fel. Az uralkodóosztályok a tömegkommunikáció új eszközével nyilván további lehetőséget akarnak kiaknázni a konformizálásra. Az olcsó film azonban ugyanakkor hatalmas lehetőségeket nyit meg a progresszív erők számára is. „Azok az önálló gyártó egységek — mondta Toti — amelyek ma száltalán követelik a monopolhelyzetben levő olasz televíziótól, hogy alkotó tevékenységük a képernyőre kerülhessen, a jövőben megkerülhetik ezt az akadályt és létrehozhatják saját, önálló, demokratikus és népi hálózatukat, kazettákban terjeszthetik nézeteiket, valósíthatják meg művészeti elképzeléseiket, polemizálhatnak ellenfeleikkel és megvilágíthatják az igazságot a maga teljességében és bonyolultságában. Az igazság pedig, mint Gramsci mondotta, mindig forradalmi.”